

Bölüm 10

ÖĞRENCİLERDE ANTİBİYOTİK KULLANIMI VE ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ

Fatma BIRGILI¹, Beyza BİNGÜL²

Giriş

Antibiyotikler en çok reçete edilen ve en sık kullanılan ilaç grubudur (Tünger & ark., 2000; Çakır, 2001; Azevado & ark., 2006). Antibiyotik kullanmaktaki amaç enfeksiyon hastalığını tedavi etmek ve olası enfeksiyon gelişimini önlemektir (Hoşoğlu, 2006). Bu da ancak akılcı antibiyotik tedavisi ile gerçekleşir. Akılcı antibiyotik kullanımının temel ilkeleri doğru ilacın, doğru endikasyonla, doğru dozda, doğru zamanda ve doğru yoldan uygulanmasıdır (Ünal, 2005; Yarış & Dikici, 2007). Akılcı antibiyotik kullanımı sadece tedavinin etkinliği için önemli değil, aynı zamanda, yüksek maliyetleri, istenmeyen yan etkileri ve antimikrobiyal direncin yayılmasını da önler (You ve ark., 2008; Polk & Fishman, 2010; İnan & ark., 2011). Dünya Sağlık Örgütü'nün Temel İlaçlar ve Aşılar Eylem Planı'nda da, bu görüşe paralel düşünceyle, toplumun doğru ilaç kullanma bilincini geliştirmeye yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi önerilmektedir (Esin, 2007; Özkan & ark., 2005). Bu amaçla antibiyotik üreticisi firmalar, eczacılar ve hekimler sürekli işbirliği içinde çalışmalı ve mutlaka görsel ve yazılı basın organlarının desteği ile toplum da eğitilerek uygun antibiyotik kullanımı konusunda bilinçli insanların oluşturduğu bir ortam yaratılmalıdır (Ünal, 2005; Yarış & Dikici, 2007; Cebotarenco & Bush, 2008).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de konu ile ilgili yapılan pek çok çalışmada antibiyotiklerin yanlış kullanıldığı gösterilmiştir (Demirtürk, Demirdal & Kuyucuoğlu 2006; Azevado & ark., 2006; Cebotarenco & Bush, 2008; Ertuğrul & ark., 2009). Yanlış antibiyotik kullanımı; en sık olarak endikasyon olmadan antibiyotik kullanımı veya gereksiz profilaktik amaçlı antibiyotik kullanımı şeklindedir (Ünal, 2005; Karahocagil & ark., 2007). Bu gereksiz kullanımın en önemli nedenleri hekimin bilgi ve eğitim eksikliği, hasta ve hasta yakınlarını tatmin etmek, hekimin güven kazanımına ihtiyacı ve eczanelerden reçetesiz antibiyotik ilaç satışı şeklinde sıralayabiliriz (Hoşoğlu, 2006). Antibiyotiklerin gereksiz ve uygun olmayan kullanımı ile; yan etki sıklığının artması, süperenfeksiyonların gelişmesi, morbidite ve mortalite artışına ve maliyet artışı yanında dirençli mikroorganizmaların ortaya çıkışı gündeme gelmektedir (Şardan & Çetinkaya, 2004; Maragaki & Perencevich, 2008; Ertuğrul & ark., 2009; Ali & ark., 2016).

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Doktor Öğretim Üyesi
Muğla, birgilif@hotmail.com

²Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Muğla, green_way|80@hotmail.com

sunda bilgilendirilmelidir” ifadesine “çok doğru” şeklinde cevap verdikleri ve iki grup arasındaki anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin antibiyotik kullanımına ilişkin düşünceleri incelendiğinde; öğrencilerin çoğunluğu antibiyotiklerin uygun kullanımı hakkında kendilerine yeterli bilgi verilmediğini, diğer insanlar ile karşılaştırıldığında kendilerinin çok az antibiyotik kullandıklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Ayrıca, antibiyotik kullanınca kendilerine az yararı olduğunu düşündükleri ve 1.ve 4. sınıf öğrenciler arasında bu konuda fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin antibiyotik yazılmasına ilişkin düşünceleri incelendiğinde; öğrencilerin yaklaşık yarısı nezle veya grip olduğunda bazen, kusma durumunda hiç, öksürük durumunda birinci sınıf öğrencilerin bazen, dördüncü sınıf öğrencilerin hiç, ateş olduğunda bazen doktorun antibiyotik yazmasını istedikleri, dördüncü sınıf öğrencilerin birinci sınıf öğrencilere göre antibiyotik yazılmasına ilişkin düşünceler konusunda fark olmasa da daha yüksek oranda bilinçli yaklaşım sergiledikleri belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda; sağlık ekibinin bir üyesi olacak hemşirelik öğrencilerinin antibiyotik kullanımına ilişkin doğru bilgi edinmeleri sağlanmalı, antibiyotiklerle ilgili yanlış bilgi, tutum ve davranışları düzeltilmeli, akılcı ilaç kullanımının öneminin lisans ders programları içinde verilmesi veya var olan eğitimin iyileştirilmesi için girişimlerde bulunulmalı, akılcı antibiyotik kullanımı ve antibiyotik yönetimi konusunda kendi farkındalıkları arttırılmalıdır.

Kaynakça

- Ali, A. S., Ahmed, J., Sonekhi, G. B., Fayyaz, N., Zainulabdin, Z., & Jindani, R. (2016). Practices of self-medication with antibiotics among nursing students of Institute of Nursing, Dow University of Health Sciences, Karachi, Pakistan. *JPMA. The Journal of the Pakistan Medical Association*, 66(2), 235-237.
- Ayık, G., Özsoy, S.A., Çetinkaya, A.(2010). Hemşirelik öğrencilerinin ilaç uygulama hataları. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 18(3): 136-143.
- Aygin, D., Cengiz, H. (2011). İlaç uygulama hataları ve hemşirenin sorumluluğu. Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni, 45(3):110-114.
- Azevedo, M. M., Pinheiro, C., Yaphe, J., & Baltazar, F. (2009). Portuguese students' knowledge of antibiotics: a cross-sectional study of secondary school and university students in Braga. *BMC Public Health*, 9(1), 359.
- Bala, R., Singh, H., Kaur, K., Girish, P., & Kohli, K. (2017). Knowledge and attitude towards antimicrobial self medication usage: a cross sectional study among medical and nursing students. *International Journal of Basic & Clinical Pharmacology*, 2(4), 428-432.
- Cebotarenco, N., & Bush, P. J. (2007). Reducing antibiotics for colds and flu: a student-taught program. *Health education research*, 23(1), 146-157.
- Chaudhary, K. P., Maurya, K. A., Jain, A., Sharma, N., & Mishra, A. (2015). Self medication practices with antibiotics among health care professional in Uttar Pradesh, India: a questionnaire based study. *Indo American Journal of Pharmaceutical Research*, 5, 752-9.
- Coşkun, S., Dağlı, Z., Tekiner, A.S., Peker, A.G.C., Ungan, M. (2014). Üst solunum yolu enfeksiyonunda antibiyotik kullanımı, Türkiye Aile Hekimliği Dergisi. *Turkish Journal of Family Practice*, 18(2), 81-82.
- Çakır, N. (2001). Rasyonel olmayan antibiyotik kullanımının ekonomik sonuçları. *Klinik Dergisi*, 14(2): 35-40.
- Çelik, S., Alacadağ, M., Erduran, Y., Erduran, F., & Berberkayar, N. (2010). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin” antibiyotik kullanma durumlarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1125-1135.

- Demirtürk, N., Demirdal, T., Kuyucuoğlu, N. (2006). Bir üniversite hastanesinde uygunsuz antibiyotik kullanımlarının araştırılması. *Klinik Dergisi*, 19(1): 18-21.
- Ehigiatör, O., Azodo, C. C., Ehizele, A. O., Ezeja, E. B., Ehigiatör, L., & Madukwe, I. U. (2013). Self-medication practices among dental, midwifery and nursing students. *European Journal of General Dentistry*, 2(1), 54.
- Erol, S., Özkurt, Z., Parlak, M., Ertek, M., & Taşyaran, M. A. (2004). Bir üniversite hastanesinde antibiyotik kullanımı ve antibiyotik kullanım politikasının gerekliliği. *Flora*, 9(1), 54-60.
- Ertuğrul, M. B., Özgün, H., Saylak, M. Ö., & Sayım, N. (2009). Bir üniversite hastanesi cerrahi servisinde antibiyotik kullanımı ve maliyeti: Bir günlük nokta prevalansı çalışması. *Klinik Dergisi*, 22(2), 44-7.
- Esin, M. N. (2007). Erişkin bireylerin ilaç kullanma ile ilgili davranışları. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 139-145.
- Geyik, M. (2006). Antibiyotik Kullanma Kalitesi Nasıl Değerlendirilir ve İyileştirilir? *ANKEM Dergisi*, 20(Ek 2):188-190.
- Hoşoğlu, S. (2006). Antibiyotik Tüketiminin Kantitatif Olarak Ölçülmesi ve Sürveyansı *ANKEM Dergisi*, 20(Ek 2):184-187.
- Hoşoğlu, S. (2011). Antibiyotik Tüketiminde Kısıtlayıcı Politikalar. *ANKEM Dergisi*, 25(Ek 2):114-1187.
- İnan, A., Dağlı, Ö., Akçay, S. Ş., Engin, D. Ö., Karagül, E., & Özyürek, S. Ç. (2011). Antibiotic use and cost in a teaching hospital in İstanbul. *Journal of Microbiology and Infectious Diseases*, 1(03).
- Istúriz, R. E., & Carbon, C. (2000). Antibiotic use in developing countries. *Infection Control & Hospital Epidemiology*, 21(6), 394-397.
- Karahocagil, M. K., Er, A., Kırıkçı, A. D., Sünnetçioğlu, M., Yapıcı, K., Bilici, A., Baran, A.İ., Binici, İ. & Akdeniz, H. (2007). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesinde yatan hastalarda antibiyotik kullanımının incelenmesi. *Van Tıp Dergisi*, 14(2), 46-51.
- Karakurt, P., Hacıhasanoğlu, R., Yıldırım, A., & Sağlam, R. (2010). Üniversite öğrencilerinde ilaç kullanımı. *TAF preventive medicine bulletin*, 9(5), 505-12.
- Khan, S. J., Amanullah, K. S., & Shah, N. (2011). Selfmedication with antibiotics in Urban areas of Pes-hawar. *Gomal Journal of Medical Sciences*, 9(1), 1-4.
- Kenesarı, C. K., & Özçakar, N. (2016). Annelerin çocuklarında antibiyotik kullanımına ilişkin yaklaşımları: Kısa bilgilendirme ne kadar etkili?. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 20(1), 16-22.
- Maragakis, L. L., Perencevich, E. N., & Cosgrove, S. E. (2008). Clinical and economic burden of antimicrobial resistance. *Expert review of anti-infective therapy*, 6(5), 751-763.
- Özkan, S., Özbay, O. D., Aksakal, F. N., İlhan, M. N., & Aycan, S. (2005). Bir üniversite hastanesine başvuran hastaların hasta olduklarındaki tutumları ve ilaç kullanım alışkanlıkları. *TSK Koriyucu Hekimlik Bülteni*, 4(5), 223-37.
- Polk, R. E., & Fishman, N. O. (2010). Antimicrobial stewardship. In: Mandell GL, Bennett JE, Dolin R, editors. *Mandell, Douglas, and Bennett's Principle and Practice of Infectious diseases. 7th ed. Philadelphia: Elsevier Churchill Livingstone*, 677-685.
- Şardan, Ç.Y. (2004). Antibiyotik kontrol komitesinin işlevi ve kontrollü antibiyotik kullanımı. *ANKEM Dergisi*, 18(Ek2):56-8.
- Taylor, J. A., Kwan-Gett, T. S. C., & McMahon, E. M. (2003). Effectiveness of an educational intervention in modifying parental attitudes about antibiotic usage in children. *Pediatrics*, 111(5), e548-e554.
- Tosun, H. (2012). İlaç Yönetimi: Aştı T, Karadağ A. (eds), Hemşirelik Esasları Hemşirelik Bilimi ve Sanatı. İstanbul: *Akademi Basın ve Yayıncılık*, 722-726.
- Tünger, O., Dinç, G., Özbakkaloğlu, B. Atman, U.C., Alun, U. (2000). Evaluation of rational antibiotic use. *Intenational Journal of Antimicrobial Agents*, 15(2): 131-135.
- Ünal, S. (2005). Rasyonel Antibiyotik Kullanımı. *Ankem Dergisi*, 19 (Ek2) : 180-181.
- Yarış, F., Dikici, M. (2007). Aile Hekimliğinde Antibiyotik Kullanımı: Nereye Kadar? *Ankem Dergisi*, 21 (Ek 2); 229-231.
- Yılmaz, E., Yılmaz, E., Karaca, F., Uçar, S., & Yüce, T. (2008). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin ilaç kullanma durumlarının incelenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3(8), 69-83.
- You, J. H. S., Yau, B., Choi, K. C., Chau, C. T. S., Huang, Q. R., & Lee, S. S. (2008). Public knowledge, attitudes and behavior on antibiotic use: a telephone survey in Hong Kong. *Infection*, 36(2), 153-157.